

BESLUT
2012-05-08

Dnr Ö 11-2012

KLAGANDE

Örebro universitet
Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete (JPS)
701 82 Örebro

ÖVERKLAGAT BESLUT

Regionala etikprövningsnämndens i Uppsala beslut den 15 februari 2012, dnr 2012/012

SAKEN

Prövning enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen)

Projekt: Tvångsvård av gravida missbrukare – en rättsvetenskaplig komparativ studie

Version nummer: 1.1

Regionala etikprövningsnämndens beslut

se Bilaga

Överklagandet gäller en studie som syftar till att närmare analysera rättstillämpningen i fråga om tvångsvård av gravida missbrukare, varvid man bl.a. vill belysa frågan huruvida lagstiftningen bör ändras till skydd för det väntade barnet. Förutom s.k. formella rättskällor såsom lagar, förarbeten, rättspraxis, sedvänjor och internationella konventioner ska man också inhämta domar i mål som rör vård enligt LVM, LPT och LVU från förvaltningsrätterna och kammarrätterna i landet i de fall kvinnan varit gravid vid prövningen av tvångsvården. Detta senare material utgör offentliga handlingar men forskningen kommer att innebära behandling av känsliga personuppgifter. Såväl offentliga handlingar som visst sekretessbelagt material kommer att behandlas. I redovisningen av forskningsresultaten kommer information om individer eller direktidentifierande uppgifter ej att anges men man avser att ge hänvisning till målnummer för att ge läsaren möjlighet att kontrollera forskningens kvalitet. Därmed ges också möjlighet för läsaren att spåra enskilda. Man avser inte att inhämta informerat samtycke från de berörda tvångsvårdade kvinnorna.

Den regionala etikprövningsnämnden har bifallit ansökningen med villkor att, vad avser s.k. opublicerade domar, dvs. sådana som inte återgivits i referatsamlingar, målnummer inte får anges i resultatredovisningen. Man anger dock att en kodlista bör kunna sparas som ger möjlighet att i efterhand identifiera de aktuella målen.

Sökanden har överklagat detta villkor och hänvisar bl.a. till att det i juridisk forskning är en vedertagen princip att målnummer anges i resultatredovisningar och det huvudsakliga skälet som anges är att man här behandlar offentligt material. Sökanden ifrågasätter huruvida etikprövningslagen kan användas som stöd för att sätta den grundlagsfästa offentlighetsprincipen ur spel.

Centrala etikprövningsnämndens bedömning

Centrala etikprövningsnämnden har av flera skäl förståelse för det av den regionala etikprövningsnämnden uppställda villkoret. Enligt Centrala etikprövningsnämndens mening kan inte det aktuella villkoret bedömas ha någon avgörande betydelse för möjligheten att genomföra projektet. Nämnden kan inte heller finna att ett villkor av detta slag skulle strida mot de grundlagsfästa reglerna om allmänna handlingars offentlighet, eftersom det inte begränsar rätten för vare sig forskarna eller någon annan att ta del av innehållet av de domar och beslut som är i fråga. Däremot får villkoret anses begränsa forskarnas yttrandefrihet, men i den mån som ett sådant villkor skulle stödja sig på personuppgiftslagen eller etikprövningslagen måste villkoret antas vara tillåtet.

Det kan emellertid ändå ifrågasättas om ett villkor av detta slag lämpligen bör ställas upp. Frågan har diskuterats i den juridiska litteraturen (se Elisabeth Rynning, *Privatlivet och forskningen – en dyster lägesbeskrivning*, SvJT 2009 s. 566) där man starkt har ifrågasatt om forskning på det juridiska området bör underkastas begränsningar när det gäller sedvanlig redovisning av rättspraxis. Därvid har hänvisats till att offentligheten av domar och beslut bl.a. syftar till att göra det möjligt att genom ett kritiskt förhållningssätt identifiera och påtala brister i såväl lagstiftning som rättstillämpning. Vidare har åberopats att det i detta sammanhang är fråga om offentliga uppgifter som det står var och en fritt att samla in och behandla exempelvis i en debattartikel.

Ett faktum är vidare att offentliga referatsamlingar visserligen anonymiserar namnet på parter när det gäller känsliga personuppgifter men alltid innehåller en hänvisning till målnummer, datum för domar och beslut etc. som gör det möjligt att leta fram eller införskaffa kopior av de rättsliga avgörandena, vilka ju normalt i sig är offentliga. Medan Datainspektionen bevakar att anonymisering sker i själva referaten vill det synas som om hänvisning till målnummer och liknande uppgifter enligt fast praxis har ansetts godtagbar. I överensstämmelse med vad sökanden har uppgett i ärendet är det också så att hänvisningar till otryckta avgöranden i juridiska framställningar regelmässigt innehåller sådana hänvisningar; ett utelämnande av dessa skulle kunna betraktas som en avvikelse från vedertagen forskningssed.

Det kan diskuteras i hur pass mycket större utsträckning den enskildes integritet skulle skyddas genom att de otryckta avgörandena identifieras i en särskild kodlista, särskilt som denna – till skillnad från vad som normalt gäller inom exempelvis den medicinska forskningen – inte torde vara underkastad någon sekretess. Om en sådan kodlista förvaras hos sökanden – Örebro universitet som är en statlig myndighet – blir universitetet enligt tillämpliga regler om serviceskyldighet därmed förpliktat att på olika sätt underlätta för intresserade att få del av listan. Det skulle stå var och en fritt att begära att få ut denna och att publicera den. Centrala etikprövningsnämnden har på grund av det anförda svårt att se att en kodlista skulle vara något lämpligt alternativ när det gäller juridisk forskning. Såvitt känt har en sådan ordning inte heller någonsin tillämpats i praktiken.

Sökanden har åberopat att den regionala etikprövningsnämnden i ett annat beslut begränsat ett villkor med det här aktuella syftet till att innebära att enskilda uppgifter ur domar ska redovisas på ett sådant sätt att uppgiften inte kan härledas direkt till ett visst mål eller en viss dom, med påpekande att detta inte utesluter att det på annat sätt redovisas vilka domar som

Dnr Ö 11-2012

har granskats för visst avsnitt eller viss del av projektet. Centrala etikprövningsnämnden instämmer i att det ofta kan vara en fördel om redovisningen av praxis sker på ett sådant sätt. Det är emellertid svårt för en etikgranskande myndighet att överblicka hur en vetenskaplig framställning som innefattar hänvisning till rättspraxis i detalj kommer att utföras och disponeras. I vissa fall kan det förutsättas medföra svårigheter att tillgose även ett sådant villkor.

Det anförda har lett Centrala etikprövningsnämnden till slutsatsen att en eventuell begränsning av möjligheten att på sedvanligt sätt hänvisa till rättspraxis i en rättsvetenskaplig framställning är så svår att förena med andra gällande principer och väcker sådana följdfrågor att problemet bör lösas i ett större sammanhang. Enligt nämndens mening bör i nuvarande läge något särskilt villkor inte lämpligen ställas upp.

Centrala etikprövningsnämnden upphäver det av Regionala etikprövningsnämnden i Uppsala uppställda villkoret.

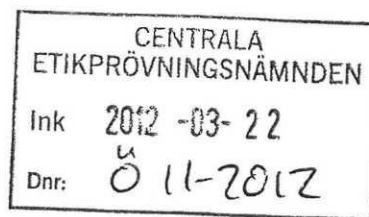
Detta beslut har fattats av Johan Munck, Lennart Lindgren, Kickis Åhré Älgamo, Gisela Dahlquist, Gunn Johansson, Bo Petersson och Holger Luthman efter föredragning av Johan Munck. Vid den slutliga handläggningen har dessutom närvarit ersättarna Anitha Bondestam, Pehr Olov Pehrson, Elisabet Andersson, Peter Höglund, Sighild Westman-Naeser och Anders Brändström samt juristen Pia Carlsson.

Centrala etikprövningsnämndens beslut får enligt 37 § etikprövningslagen inte överklagas.

På Centrala etikprövningsnämndens vägnar

Johan Munck

Bilaga

BESLUT
2012-02-15

Dnr 2012/012

SÖKANDE FORSKNINGSHUVUDMAN

Örebro universitet
701 82 Örebro

Forskare som genomför projektet:

JPS
Örebro universitet
701 82 Örebro

**UPPGIFTER OM FORSKNINGSPROJEKTET ENLIGT ANSÖKAN
INKOMMEN TILL NÄMNDEN 2012-01-09**

Projektbeskrivning:

Tvångsvård av gravida missbrukare- en rättsvetenskaplig komparativ studie
Version nr: 1.1

Regionala etikprövningsnämnden i Uppsala meddelar följande

BESLUT

Nämnden bifaller ansökningsen och godkänner med stöd av 6 § lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor den forskning som anges i ansökan med följande villkor:

Vad gäller s.k. opublicerade domar, dvs. sådana som inte återgivits i referenssamlingar, får målnummer inte anges i resultatredovisningen.

Skäl

Det är mycket känslig information om enskilda personer som kan tas fram med hjälp av målnummer och domstol. Eftersom den nackdel i kvalitetshänseende som kan drabba forskningsprojektet inte framstår som så betydande, har nämnden gjort bedömningen att målnummer inte bör anges i redovisningen. En kodlista bör kunna sparas som ger möjlighet att i efterhand identifiera de aktuella målen.

2012-02-15

Dnr 2012/012

Erinran

Godkännandet upphör att gälla om forskningen inte har påbörjats inom två år efter slutgiltigt beslut.

BESLUTET FÅR ÖVERKLAGAS

Se bifogad anvisning.

På nämndens vägnar

Kristina Boutz
Ordförande

Ledamöter med vetenskaplig kompetens

Carl-Henric Grenholm etik (vetenskaplig sekreterare), Bo Lewin sociologi (vetenskaplig sekreterare), Ulla Berglund landskapsarkitektur, Gunilla Bohlin utvecklingspsykologi, Henry Cöster teologi (föredragande), Katarina Elofsson nationalekonomi, Marie Louise Hall-Lord vårdvetenskap, Staffan Hygge miljöpsykologi, Ulf P Lundgren pedagogik, Greta Ågren etologi

Ledamöter som företräder allmänna intressen

Barbro Larsson, Maria Patel

Exp. till:

Forskare:

Forskningshuvudmannens företrädare:

Örebro universitet, 701 82 Örebro

, JPS